

megfelelően a finomhangolások elvégezhetőek, az alapértékek veszélyeztetése nélkül.

Különösen veszélyesnek látom azokat a törekvéseket, melyek esetleges névváltozásig is elmennének (például nemzeti laboratóriumok). Ennek nincs előzménye az európai tudományos közéletben, ahol ilyen intézmények vannak, ott szövetségi államokról lehet beszélni, nem országról (nekem is szoros tudományos együttműködésem van ilyen laboratóriumokkal az USA-ban, például US Salinity Lab, Riverside, CA – de ez azt jelenti, hogy tematikailag egy ilyen laboratórium van az össz-tagállamot figyelembe véve).

Az elmúlt évek hazai és nemzetközi pályázati rendszerei ugyanakkor felvetik annak igényét, hogy az egyébként is együttműködő intézetek hozzanak létre laza, az önállóságukat nem érintő tudományos hálózatokat (bürokráciamentesen).

Összefoglalva: az akadémiai kutatóhálózat az Akadémián túl az állam számára is nélkülözhetetlen nemzeti érték, mely alapja Magyarország tudományos versenyképességének. A szakmai-tudományos fórumok (bizottságok, osztályok, közgyűlés) véleményének figyelembe vétele mellett a működtetése professzionális igazgatást igényel.

Pálinkás Gábor • főtitkárjelölt

Született: 1941. december 28., Budapest

Anyja neve: Bella Margit

Iskolai végzettség: Than Károly Vegyipari

Technikum – vegyésztechnikus (1961),
ELTE Természettudományi Kar –
okleveles fizikus (1968)

Tudományos fokozat, cím:

- a kémiai tudomány doktora, 1986.
- habilitáció BME VMK, 1994,
- az MTA levelező tagja, 1995,
- egyetemi magántanár BME, 1996,
- a Budapesti Műszaki Egyetem díszdoktora, 1999,
- az MTA rendes tagja, 2001

Nyelvismeret: angol, orosz, (német)

Munkahelyek:

- MTA Kémiai Szerkezetkutató Laboratórium 1968–1973,
- MTA Központi Kémiai Kutatóintézet 1973–, jogutód: MTA Kémiai Kutatóközpont

Beosztások:

- tudományos munkatárs 1968–76,
- tudományos csoportvezető 1977–86,

- tudományos osztályvezető 1987–99,
- tudományos igazgatóhelyettes 1993–98,
- főigazgató 1999–

Kutatási terület: fizikai-kémia, oldatkémia, szolvatáció, szupramolekuláris kémia, hidrogénkötés, adszorpció, transzporttulajdonságok, folyadék szerkezet, röntgen- és neutrondiffrakció, folyadékelmélet, Monte-Carlo és molekuladinamikai szimuláció.

Tudományos közlemények: 117 (110 idegen nyelven),

Szabadalmak: 5 magyar;

Plenáris előadások nemzetközi konferencián: 23

Hosszabb tanulmányutak:

- Joliot-Curie Egyetem, Párizs, 3 hónap (1975),
- Rostocki Egyetem, 4 hónap (1983),
- Max-Planck-Intitut für Chemie, Mainz, 9 hónap (1976), 2 év (1985–87)

Oktatási tevékenység:

- Rostocki Egyetem (1983),
- ELTE TTK speciálkollégiumok (1988–1990, 1995–2000),

- BME VMK (1996–2001), VE (1995–2001)

Nemzetközi konferenciák elnöke:

- Molecular Liquids, Euroconference, Crete, (1997),
- International Solution Chemistry Conference (2003).

MTA szervezeteiben tagság:

- Akadémiai Kutatóhelyek Tanácsa (1995–1998),
- Matematikai és Természettudományi Kuratórium 1999–,
- Akadémiai Kutatóhelyek Vezetőinek Tanácsa 1999–, 2007 (társelnök),

Tudományos szervezetekben tagság:

- MTA Elméleti Fizikai Kémiai Munkabizottság (elnök),
- MTA Anyag- és Molekulaszerkezeti Munkabizottság, Deutsche Bunsengesellschaft für Phys. Chem. 1984–,

- European Molecular Liquid Group 1984–, elnöke 2001–2007,
- International Society of Electrochemistry 1988–, American Chemical Society 2007–

Felsőoktatási szervezetekben tagság:

- Magyar Akkreditációs Bizottság (1999–2001, 2004–2006),
- Felsőoktatási Tudományos Tanács Oktatási Szakbizottsága (2001–2003),
- BME Vegyészmérnöki Kar Habilitációs és Doktori Bizottság 1996–
- Pannon Egyetem Doktori Tudományos Tanács 2005–

Tudományos díjak:

- MTA KKKI Díj 1983,
- Akadémiai Díj 1992,
- Széchenyi-díj 2004,
- Magyar Köztársasági Érdemrend középkeresztje (polgári tagozat) 2006.

Koncepció a főtítkári feladatok ellátásához

A Magyar Tudományos Akadémia jogelődje, a Magyar Tudós Társaság legfontosabb misszióját az 1830-ban kiadott alapszabály *A magyar tudós társaság alaprajza és rendszabásai*, a *Társaság iránya és foglalatossága* címet viselő fejezetében az alábbiakban jelölte meg:

„I. *A magyar tudós társaság a tudományok és szép művészségek minden nemeiben a nemzeti nyelv kiműveltetésén igyekszik egyedül.*”

Ma a Magyar Tudományos Akadémia az ország legmagasabb szintű, *önkormányzati alapon működő tudományos köztestülete*, amely a hazai tudományosság minősége felett őrködik, s a tudományok művelésének, eredményei terjesztésének, hazai és nemzetközi képviselésének közfeladatait látja el. Közfeladatainak ellátásához *folymatosan meg-*

újuló tudást tart fenn nemzetközi kooperációban, *kutatási infrastruktúráját üzemeltet*, s ezért állami támogatás, *alapellátás*, feladatainak ellátásában pedig *autonómia* illeti meg.

A Magyar Tudományos Akadémia közfeladatainak ellátása érdekében

- tudományos osztályokat, tudományos bizottsági és munkabizottsági hálózatot tart fenn, kutatási infrastruktúrával rendelkező intézethálózatot és egyetemi kutatócsoportokat és más közintézményeket (könyvtár, levéltár, informatikai rendszerek) működtet,

- a tudomány természetes fejlődését szolgáló alapozó kutatásokat folytat, ápolja a nemzeti szellemi örökséget, és részt vesz az ország gazdasági fejlődését, az innovációt elősegítő hazai és nemzetközi kutatás-fejlesztési programokban,

- örködik a tudományos közélet tisztaságán, demokratizmusán, a tudományos kutatás és véleménynyilvánítás szabadságán, állást foglal tudományos kérdésekben,

- képviseli a magyar tudományt a hazai közéletben és a nemzetközi tudományos fórumokon, támogatja az alkotás és a tudomány értékeinek elismertetését a társadalomban,

- ápolja a tudományos kapcsolatokat, és megállapodásokat hoz létre más államok tudományos intézményeivel, hálózataival és szervezeteivel, tudományos kongresszusokat szervez,

- tagjai részt vesznek a graduális és a posztgraduális képzésben, illetve a szakemberképzésben, közhasznú adatbázisok létesítésében, a tudományos ismeretterjesztésben.

Az MTA a 2008–2010 közötti időszakban

Az Akadémia mind hazai, mind nemzetközi környezete jelentősen megváltozott az elmúlt másfél évtized alatt. Megváltozott a kutatás-fejlesztés finanszírozásának módja. Megnövekedett az elvárás az Akadémiával szemben a tudományos eredmények hasznosításában történő részvételére is. Új innovációs, oktatási és tulajdonnal kapcsolatos törvények jöttek létre. Az Akadémia tulajdonába kerültek a használatában levő ingatlanok. Az országban több reformfolyamat, köztük az államháztartási reform zajlik. Bár a változó környezetben az Akadémia megőrizte társadalmi elismertségét, nem tudott a szükséges mértékben alkalmazkodni a változásokhoz, aminek következtében a nemzeti tudománypolitikában, a kutatás-fejlesztés politikában, sőt az oktatáspolitikában korábbi jelentős szerepe lényegesen csökkent. Az Akadémia érdekérvényesítésének hiánya, az országos tudomány- és fejlesztéspolitika kialakításából történő kirekesztése sokszor meg-

gondolatlan, kapkodó, szakszerűtlen országos fejlesztéspolitikához vezetett.

A következő három év feladata, hogy az Akadémia alkalmazkodjon környezete változásaihoz, korszerűsítse intézményeit, és viszszerjere szerepét a hazai tudománypolitika alakításában, azért hogy az ország megőrizze tudományosságának versenyképességét a világban. Ahhoz, hogy ez megvalósulhasson, a Magyar Tudományos Akadémia működése két alapvető pillérének, *önkormányzatiságának* és *autonómiájának* megújítására, megerősítésére van szükség.

A célkitűzés megvalósításához az Akadémiának defenzív helyzetből offenzívba kell kerülnie. Ehhez egyrészt: el kell fogadtatnia a döntéshozókkal, hogy a tudomány művelését, támogatását és képviseletét fontos közfeladatként látja el. Véleményének figyelmen kívül hagyása az országos tudomány- és fejlesztéspolitika kialakításakor szakszerűtlenségekhez vezethet. Az Akadémiának kritikusan kell megszólalnia mind tudományos, mind tudománypolitikai kérdésekben. E feladat teljesítéséhez az eddiginél sokkal nagyobb mértékben kell igényelnie és támaszkodnia a tudományos osztályok és az általuk működtetett tudományos bizottságok munkájára.

Másrészt: az Akadémiának segítenie, továbbra is ösztönöznie kell kutatóhálózatának – intézeteinek és kutatócsoportjainak – részvételét saját kutatási eredményeinek hasznosításában a gazdasági szférával fejlesztendő kapcsolatok révén. Az Akadémiának védenie és őriznie kell a kutatóhálózatának szellemi potenciáljában megtestesülő nélkülözhetetlen értékeket, és erre alapozva, teljesítmény- és minőségelvű követelmények érvényesítésével kell megalapoznia a hálózat fejlesztését. E feladat megvalósításához nagyobb mérték-

ben kell igényelnie és támaszkodnia az intézetek igazgatóinak munkájára és azok nemzetközi tudományos tanácsadó testületeinek véleményére.

A fentiekkel egyidejűleg növelni kell az intézetekben folyó szakmai munka átláthatóságát a tudományos osztályok és a társadalom képviselőinek részvételével működő, az intézethálózat stratégiáját kialakító és a minőséget ellenőrző szervezetekben, továbbá nagyobb hangsúlyt kell helyezni a kommunikáció professzionálissá tételére.

Az intézetek olyan, kutatói infrastruktúrát és interdiszciplináris megközelítést igénylő alap- és feladatorientált alkalmazott kutatásokat folytatnak, amelyekhez a kritikus kutatói tömeg megléte és speciális infrastruktúra szükséges. Feladataik az MTA közfeladataiból vezethetők le. Az Akadémia által négy éves időszakokra meghatározott közfeladataikért az intézeteknek és kutatócsoportoknak az adott időszakra garantált alapellátásban, állami költségvetési támogatásban kell részesülniük. Természetesen, a közfeladataikon kívül – a tudomány szabadságának elvét követve – saját kezdeményezésű kutatásokat és szerződéses K+F tevékenységet is folytatnak.

Az előttünk álló három év alatt ki kell alakítani az intézethálózat megújulását elősegítő, interdiszciplináris feladatokra létrehozandó, egyetemi kutatóhelyekkel együttműködő, konzorciális intézettársulások (intézetcentrumok, nemzeti laboratóriumok) új formáit. Továbbá meg kell teremteni új intézetek alapításának lehetőségét is. Meg kell erősíteni egyetemi kutatócsoportjaink létbiztonságát, és széles körben konszenzusra kell jutni a kutatócsoportok alakításának és megszüntetésének feltételeiben.

Az intézetekben felhalmozódott tudás nemcsak az MTA, hanem az egész ország

szellemi tőkéje. Az MTA-nak meg kell őriznie szerepét az intézethálózat kutatási stratégiájának kialakításában és a kutatásfejlesztés minőségének biztosításában.

Az MTA reformja

A helyzet gyökeres megváltoztatásához az intézethálózat működtetésének reformjára, törvény- és alapszabályváltoztatásra van szükség. Ennek során az MTA döntéshozatali mechanizmusában a jelenlegi törvényi szintű túlszabályozottságot életszerű és hatékony, a testületi és személyi felelőségeket, valamint jogköröket egyértelműen rögzítő szervezeti működésnek kell felváltania. A törvénynek a működés legfontosabb elemeit kell tartalmaznia. A működés részleteit az Alapszabály rögzíti. A már több éve tartó reformfolyamat javaslatait széles körben meg kell vitatni, és még 2008-ban, minél szélesebb körű konszenzussal le kell zárni. Ily módon végére juthatunk, és kell is jutnunk a sok színes ötlettől tarkított reformkorszaknak, hogy az ezután következő nyugodt időszakban energiánkat, figyelmünket az alkotómunkára fordíthassuk.

Véleményem szerint a reform során az Akadémia alapvető működését érintő kérdésekben *meg kell erősíteni a testületek jogkörét*. A testületekhez olyan kérdéseket célszerű vinni, amelyekben azok kompetensek, és az állásfoglaláshoz elegendő információ áll rendelkezésükre. Ezzel egy időben meg kell erősíteni *a testületek által választott vezetők felelősségét*.

Az Akadémia legfontosabb döntéshozó testülete a *Közgyűlés*, amely a végső döntéseket hozza meg további testületekről, vezetőkről, stratégiáról, tulajdonról, illetve beszámoltatja a testületeket és a vezetőket. Megválasztja az Akadémia felelős vezetőit (elnökség: el-

nök, alelnökök, főtitkár és helyettese, tudományterületi képviselők). Az elnökség munkájában a tudományos osztályok vezetői szavazati joggal vesznek részt. Az elnökség feladata az Akadémia köztestületi ügyeinek intézése két közgyűlés között.

A kutatóhálózat irányítása célszerűen kétszintű legyen, különválasztva a jelenlegi AKT feladatköreit. Az egyik szint a kutatóhálózat stratégiájáért és költségvetéséért, valamint a személyi kinevezésekért felelős testület (tagjait a Közgyűlés választja, a testület tagja az MTA főtitkára; elnöke az MTA elnöke). A másik szint a közös ügyek (gazdasági, pályázati, vállalkozási, szabadalmi) intézését ellátó testület (tagjai a stratégiai testület által választott igazgatók, elnöke az MTA főtitkára. A reform hatékony folytatásához feladat az MTA elnöke és főtitkára feladatainak és felelősségének pontos körvonalazása.

Jelenleg kevésbé kidolgozott az Akadémia doktor képviselőinek, köztestületi tagjainak, kutatóinak szerepe az MTA testületeiben. Ennek kialakítására célszerű az érintettek véleményének kikérése. Nem támogatom sem a doktori címek kiadásának, sem a doktori illetmények korlátozásának gondolatát.

A kormánnyal történő egyeztetések

A döntéshozókkal történő tárgyalások legfontosabb elemeinek az alábbiakat tartom:

- a tudomány és a kutatás-fejlesztési politika kialakításában történő részvételünk szükségességének elfogadtatása,

- közfeladataink megtárgyalása és hosszabb időszakra (2–4 évre) történő elfogadtatása,
- a közfeladatok ellátásáért, a fenti időszakra, kiszámítható alapellátásra (többéves költségvetésre) való jogosultságunk elismertetése,
- pénzügyi-gazdálkodási reform kezdeményezése, amelynek nyomán a kutatóhálózat (intézetek és egyetemi kutatócsoportok) gazdálkodása igazodik a tudományos kutatómunka naptári éveken túlnyúló működési jellegéhez,
- hozzájárulás elérése a hazai és európai pályázatok előfinanszírozását, önrészt biztosító intézeti forgóalap létrehozásához.

A kormánnyal történő költségvetési egyeztetéseink akkor lesznek sikeresek, ha reális együttműködési szándékon alapuló partnerkapcsolatok kialakítására törekszünk. Ehhez azonban az szükséges, hogy terveink és elképzeléseink helyállóságáról, országunk számára való hasznosságáról adatokkal alátámasztott érvekkel tudjunk szolgálni. A meggyőzéshez kommunikációnkat – ennek módszereit és megjelenítését – tovább kell korszerűsíteniünk.

Meggyőződésem, hogy a Magyar Tudományos Akadémia kutatói az elkövetkezendő években is számos, nemzetközi szintű tudományos és az ország társadalmi, gazdasági felemelkedését jelentősen segítő gyakorlati eredményt fognak felmutatni.